

جذر الكلمة في اللغة العبرية

השורש של המילה בשפה העברית

מאת

עבאס סלים זידאן - מחלקת עתונאות-פקולטה של מודעין

מבוא

م.عباس سليم زيدان
جامعة واسط - كلية الإعلام

רוב הגזירה של מילים היא אחד הפורמטים בפועל, כמו גם את השם נגזר מהנוסחות בצורה יעילה והדבר הזה הפך להיות דבר שבשגרה (במיוחד בלקסיקון), ולכן יש להם את שמו בצורות של יותר מילות עם תמונות נגזרו רטורית מהשורשים האמיתיים הדבר הזה מוכר לא רק בנגזרות אלה נומינליים שיכול להיות מתואם ישירות עם נגזרות אוראליות בפועל, אבל עם משקולות ושאינם נובעים באופן מילולי שקיימים כיום בעברית, שנקראו משקולות הנומינליות.⁽¹⁾

שורשי המילים בשפה העברית:

השורש(יסוד, עיקר, בסיס):[זכר-ר' שורשים] נגזר מהפועל(שָׁרַשׁ) שמשמעותו " -התענין במקורו של דבר -בערבית (شرس) שמשמעותו (קשה,גג) בארמית שורשא נאמר:

שורשיך מן-שמשמעותו מאזו מדינה, שורשיך ב-שמשמעותו באזו מדינה אתה גר⁽²⁾

השורש שייך לתחום המורפולוגיה, ובכך הוא ישות סינכרונית שקיומה נגזר מהניתוח הלשוני שמבצעים דוברי השפה. בהקשר של בלשנות היסטורית (דיאכרונית), לעומת זאת, המונח "שורש" עשוי להתייחס למושג שונה מעט: בחינה של מורפמה מסוימת, כפי שהיא באה לידי ביטוי במהלך תקופות שונות בחיי הלשון. שני המושגים חופפים בנקודות מסוימות אך יש להבחין ביניהם, שכן אין בהכרח המשכיות במצבה של מורפמה במהלך הזמן. לבד מהשינויים הפונטיים שהיא עשויה לעבור, היא עשויה גם להשתנות מבחינה מבנית, כלומר לספוח אליה רכיבים ממורפמות אחרות או להתפצל למורפמות אחדות, ובכך לשנות את מבנה המערכת כולה.

השורש עשוי להיות מורפמה חופשית או כבולה. שורש חופשי הוא גם בסיס, כלומר הוא מתפקד כמילה עצמאית וניתן להטות אותו ולגזור ממנו צורות מורכבות יותר. שורש כבול, לעומת זאת, אינו מהווה בסיס בפני עצמו, אלא רק יסוד בבסיסים אחרים הגזורים ממנו, שורש הוא למעשה בסיס בהשמטת המוספיות. המילה "תרומה", לדוגמה, גזורה מהשורש ר-ו-ם מנקודת מבט היסטורית, וכך אמנם מקובל לנתח אותה. מאותה נקודת מבט, השורש ת-ר-ם הוא שורש תנייני שנגזר ממילה זו, כשהוא סופח לשורש היסודי את העיצור תי"ו מהתחילית. אולם, אם נבחן את המקרה מנקודת מבט סינכרונית המתייחסת אל המערכת כאל שלם, יהיה זה מדויק יותר לומר שהמילה "תרומה" נגזרה מהשורש ת-ר-ם במשקל קטולָה, מפני שסביר להניח שהדוברים לא היו מודעים לקשר בין שורש זה לשורש ר-ו-ם. כל אחת מהבחינות לגיטימית ותקפה ושתיהן מהוות צורות הסתכלות שונות על אותה תופעה.

השורש השמי הוא אחד מסוגי המורפמות הבלתי-רציפות, הסוג השני הוא המשקל (או המקבילה במערכת הפועל: הבניין, שאינו אלא סוג מיוחד של משקל). השורש מורכב מעיצורים בלבד, לרוב שלושה במספר, ונושא את עיקר המשמעות של המילה. המשקל מהווה את התבנית התנועתית של המילה – לעתים בצירוף תחיליות וסופיות – שאליה "נוצק" השורש (בתהליך גזירה המכונה סירוג שורש ומשקל), והוא מגוון את משמעות השורש. כך לדוגמה, השורש ג-ד-ל אינו בא לידי ביטוי בפני עצמו, אלא כאשר הוא מסורג במשקל או בבניין: גָּדַל, גָּדַל, מְגַדֵּל וכו'.⁽³⁾

השורש כמונח הוגדר מטעם הבלשנים בצורות שונות:

1- בבלשנות השמיות השורש הוא צרוף עיצורי לא רצוף העשוילהשלב בצורן לא רצוף בעל תנועה.או השורש הוא מורפמה יסודית חסרת צורני גזירה או נטיה.⁽⁴⁾ הסימן הבולט ביותר בבלשנות השמיות הוא רוב המילים מורכבות מתלת עיצוריות⁽⁵⁾ (בלאו 'י' תמך בדעתו של ולפנסון הוא רואה שהשורש השמי מורכב מתלת עיצוריות והם הנושאים את הוראתו)⁽⁶⁾

2- השורש כמונח הוא קונספט משומש בלנגויסטיקה כחלק מחילוק הסוגים של אלמנטי הסטרקטורה של המילה זאת אומרת שהשורש הוא הבסיס של המילה⁽⁷⁾

3- השורש הוא מורפמה בתוך מילה כוללת סביקסים או בריפקסים למשל:

comes, coming מהשורש come וזאת אומרת המונח שורש משווה המונח האנגלי(base).⁽⁸⁾

4-השורש הוא אחד המונחים לצד (מילה,משפט) שאין השימוש בהן שמור בבלשנים בלבד אלא הוא מצוי בלקסיקון של כל דוברי העברית ומשמש אותם בתארם את העברית.⁽⁹⁾

5- א ' אבן שושן הגדיר את המילה שורש בתחומים מדעיים שונים:⁽¹⁰⁾

א- בדקדוק*:השורש הוא החלק היסודי של המילה בלא אותיות השימוש

ב- חלק הצמח הנמצא בתוך האדמה .

ג-החלק התקוע במעמקי הבשר:שורש שן ,שורשי שער.

ד-במתמטיקה :גודל אשר אם נעלהו בחזקה מסומנת באלגברה בסימן)
(.

6-לפי דעתם של חלק מהבלשנים המונח שורש שלא כרוב המונחים

המדעיים ,אינו זקוק להגדרה

ואולי מן הצד האחר ניתן לחשוב בעקבות כי שימוש רב במילה מרבה לה משמעים ולכן דווקא המונח שורש המשמש הן את הדובר התם והן את חוקר הלשון.⁽¹¹⁾

7- (Ephrat .M) רואה⁽¹²⁾ שיש כמה מונחים (שורש) אולי אחד או יותר

הוא חושב שצריך לענות על השאלה ההיא: מה היה טיבו של שורש כדי לבדוק את הגדרת השורש העברי ולכך לפי דעתו צריך להתענין במושג (ההגדרה) ** .

להגדרה יש שני סוגים:

1- הגדרה מתארת שתפקידה לתאר את משמעות קימת של מונחים ולנסח

במפורש את המובן המשמש למעשה וידוע במובלע ובכך מאפשרת ההגדרה המתארת שימוש מקוצרומוגדר וזהו חז משמעי שלו.

2- הגדרה קובעת: שמכוונת לעתיד בהיותה פובעת משמעות חדשה או מיוחדת למונח, אין היא משקפת את שימוש המונח אלא יוצרת הסכם חדש. ובכן תפקידה של ההגדרה יהיה:

א- לתאר את משמעות קימת של מונח קיים.

ב- לקבוע את משמעותו של מונח.⁽¹³⁾

8- השורש מורפמה יסודית חסרת צורני גזירה או נטיה⁽¹⁴⁾.

9- השורש הוא החלק החוזר בכל גזירות הפועל והשם⁽¹⁵⁾.

10- השורש- האותיות הקבועות את המשמע היסודי של התיבה⁽¹⁶⁾.

11- השורש הוא המילה המכנה את הפועל מבלי להגביל את הגוף, המין והמספר של הפועל קוראים לה שורש או מקור.⁽¹⁷⁾

12- העצורים המשותפים לכל צורותיו של פועל מסוים (או לרובן) נקראים שורש.⁽¹⁸⁾

13- צורן לא רצוף העשוי להשתלב לצורן לא רצוף בעל תנועות בלבד יקרא (שורש). הוא צורן היסוד של המילה והוא המעניק לה את המשמע הבסיסי.⁽¹⁹⁾

והצורן (מורפמה) הוא יחידת המבנה הקטנה ביותר בעלת משמעות שלא ניתנת לפירוק נוסף והיא משנה את המילה מבחינה סמנטית או תחבירית. לדוגמא: שם העצם "כלב" הוא יחידת תוכן והצורן IM בעל תפקיד דקדוקי שמשמעותו רבים - ים. השורש הוא הצורן החשוב ביותר בשפות השמיות ומהווה את הבסיס לאוצר המלים.

סוגי צורנים :

הצורן יכול להיות פרוז (עצמאי), לדוגמא: ראש, על, את; או חבור, ולהוות חלק מהמלה אליה הוא מצטרף, לדוגמא: השמש, אכלתי, מתוקות.

סוגי צורנים חבורים :

א- מסורגים - מתחברים באופן מסורג, כלומר מורכבים משורש ותבנית (משקל במערכת השם ובניין במערכת הפועל), לדוגמא: השורש: ק.ב.ל ובניין פיעל - יחד מהווים את הבסיס: "קיבל"; השורש ש.ק.ר ומשקל קטלן - יחד מהווים את הבסיס: "שקרן".

ב- מוספיות - תחילות וסופיות, צורנים אלו מצטרפים לבסיס באופן קווי, לדוגמא: לבסיס "קיבל" מצטרפת המוספית "תם" ומתקבל הפועל: "קיבלתם", לבסיס "שקרן" מצטרפת המוספית "ים" ומתקבל שם העצם: "שקרנים".⁽²⁰⁾

14- ההגים שהם העיקר של המילה ובלא התנועות המניעות אותם קרויים בשם (שורש).⁽²¹⁾

15- השורש הוא סדרת עיצורים בלבד המקימת בקבוצת מילים זיקה זו לזו מצד המשמעות, אשר על כן נוהגים לכנות קבוצה כזאת משפחת מילים כגון: פְּקַד, פְּקָד, פְּקֻדָּה, מְפַקֵּד, פְּקִידוֹן, פְּקֻדוֹן⁽²²⁾

16- השורש הוא יחידה בת 3-4 עיצורים (לעתים נדירות: חמישה או שישה), הנתונים בסדר קבוע (בדומה ל"מחרוזת"), ומשתלבים במשקלים שונים ליצירת מילים. בבלשנות הערבית מכונה השורש: גִּ'דָּר (جذر). המונח המקובל באנגלית הוא Semitic root. או הוא ישות סינכרונית כמעט בכל שפה שמית המערכת הלשונית⁽²³⁾

17- השורש הוא החומר שיוצרו ממנו מילות הלשון והוא תמיד בעל תנועה אחת הנקראת (שרשית)⁽²⁴⁾ התפתחותו בשפה העברית: המילה (שורש) נזכרה במקומות, בצורות ובמשמעות שונות בתנ"ך :

וְהָיָה, בַּיּוֹם הַהוּא, שֶׁרָשׁ יִשִּׂי אֲשֶׁר עֲלַמְד לְנִס עֲמִים, אֲלִיו גּוֹיִם יִדְרָשׁוּ; וְהָיְתָה מִנְחָתוֹ, כְּבוֹד. יִשְׁעִיהוּ יֵאָמֵר:

פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ-שִׁבְט, אֲשֶׁר לָבּוּ פָנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, לְלָכֶת לַעֲבֹד, אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הֵהֵם: פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם, שֶׁרָשׁ פָּרָה רֵאשׁ--וְלַעֲנָה. דְּבָרִים כֹּט: יז

כי-הנה היום בא, בוער כתנור; והיו כל-זדים וכל-עושה רשעה, קש, וליהט אותם היום הבא אמר יהוה צבאות, אשר לא-יעזוב להם שורש וענף מלאכי ג: יט

כי-הנה היום בא, בער כתנור; והיו כל-זדים וכל-עושה רשעה, קש, וליהט אתם היום הבא אמר יהוה צבאות, אשר לא-יעזוב להם שורש וענף. מלאכי א ג: יט

ויהי, פי חזקו בני ישראל, ויתנו את-הפנעני, למס; והורש, לא הורישו יהושוע יז: יג

ויספה פליטת בית-יהודה, הנשארה--שורש למטה; ועשה פרי, למעלה ישעיהו לז: לא

הקטפים מלוח עלי-שית; ושורש רתמים לחמם. איוב לד:

בתלמיש, שלח ידו; הפך משורש הרים. איוב כח: ט

ותשם בסד, רגלי-- ותשמור כל-ארחותי; על-שורשי רגלי, תתחקה: איוב יג: כז

לא-יפון אדם בראשע; ושורש צדיקים, בל-ימוט. משלי יב: ג

שילוב השורש במשקל מכונה "שיבוץ" או "יציקה". בבלשנות העברית מכנים את משקלי הפועל "בניינים", כך שהמונח "משקל" מתייחס בדרך כלל למשקלי

שמות העצם. בבלשנות הערבית המילה "وِزْن" (وَزْن - משקל) משמשת הן לתבניות הפועל והן לתבניות של שמות עצם.

השורש הוא סוג מיוחד של מורפמה. זוהי מורפמה שאיננה יכולה לעמוד בפני עצמה, אלא חייבת להיות מורכבת עם מורפמה אחרת - הבניין או המשקל. יתר על כן, ההרכבה אינה חיבור רציף (כמו ההרכבה מדע + וֶן = מדען), אלא שזירה מלאה של שתי המורפמות אחת בתוך האחרת. לפיכך, יש המכנים את השורש "מורפמה שזורה", או באנגלית: non-concatenative, על-פי הצעתו של הבלשן ג'ון מקרתי (McCarthy) שרואה שהשורש כמו כל מורפמה נושא משמעות לקסיקלית משל עצמו, אבל המשמעות שלו עמומה. המשמעות נעשית מדויקת רק כשהוא משובץ במשקל או בבניין. כך למשל סְקַל (בבניין קל) משמעותו השליך אבנים על אדם, ואילו סיקל (בניין פיעל) משמעותו הוציא אבנים ממקום כלשהו החוצה. מורפמה מסוג כזה כמעט שאינה מוכרת בשפות שאינן מהמשפחה האפרו-אסיאתית.⁽²⁵⁾

סוגי השורש:

הבלשנים חילקו את השורש באופן מסורתי נהוג להתייחס לרכיבי שורש כעיצורים באופן טהור מזהיר כי אין לקחת את הגדרות בפשטנות, הם רואים שהשרש מורכב מעיצוריים בלבד, הם ניגשים לנתח את השורש המשתמשים גם בתנועות בסימן השורש.⁽²⁶⁾

רוב הבלשנים מסכימים שהתפיסה המסורתית של השורש היא כישות תלת עיצורית בעלת פרדיגמת נטייה אחידה וסדירה ולכן השורשים מתחלקים לשנים⁽²⁷⁾ :

1-שורש שלם: הוא השורש הכולל רכיב-שורש המשמש לעתים פוצץ ולעתים חוכך המתחלפים על- פי חוקיות מורפופונולגיות .

2-שורש עלול:אשר בו לפחות אחד מרכיבי-השורש יכול להשתמש לעתים כתנועה או להיאלם, השיטה המוקבלת נהוג להניח כי כמו השורש השלם, גם שורש עלול כולל שלוש פונמות עיצוריות אך לאחת מהן לפחות יש מעין "תכונות מיוחדות" הגורמות לה להיאלם בנוסף לשיטה זו התנועה המבוטאת במקום עיצור-שורש היא תבנית ולעתים מושפעת באמצעות חוק פונולוגי על-ידי העיצור שאנו נהגה.

יש קבוצה של בלשנים מחלקים את המילים (ובמיוחד השמות) לפי גזירתם מהשורש לשנים⁽²⁸⁾:

1-מלים נגזרות:שהן המלים הנגזרות מאחר כמו שם פועל,שם פעולה,שם הכלי...וכו'.

2-מלים יסודות שאינן נגזרות מאחר כמו שמות עצם(אבן,אש,רוח,שמים)או שמות מקרה (חוכמה,גבורה,דעת).

תפקידו של השורש:

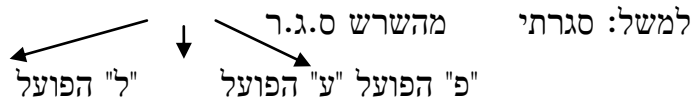
מקומו המרכזי של השורש בעיון הלשוני העברי מזה מאות שנים הוביל כנראה לייחוד המונח'שורש' המקובל שהוא בעל מכנה משותף רחב ביותר לעל השימושים. אין זה מפתיע אפוא, כי הרוב המוחלט של המובאות הן תיאוריות⁽²⁹⁾

מבנה השורש (רכיבי השורש)

השורש הוא ישות סינכרונית המשתתפת כמעט בכל שפה שמית במערכת הלשונית החוקרים מסכימים כי היסודות בפועל המשותפים לכל נטיתו (לעתים אף לשמות) מהווים ישויות דקדוקיות מרכזיות ביצירת הפועל בעברית, יסודות אלה מכונים רכיבי שורש.⁽³⁰⁾

לרכיבי השורש עמדות מיוחדות בדגמי המשקלים המכילים אותם,חלק מרכיבי שורש המכילים להשתמש בהגאים שונים כאשר הם מוצבים במקומות שונים

במשקל ובעת החיבור עם מורפמות נטייה שונות, בנוסף, רכיבי השורש אף משפיעים על דגמי המשקלים ועל בחירת דגם מסוים על פני אחר⁽³¹⁾ זאת כיוון שרכיבי שורש שונים מתאימים לדגמי- משקל חלופים, ולעתים רכיבי שורש מסוימים משפיעים על ההגאים סביבם ובכך יוצרים דגמים שונים לאותה תבנית באופן מסורתי נהוג להתייחס לרכיבי השורש כעצורים באופן טהור⁽³²⁾ חלק מחוקרים למרות הצהרתם כי השורש מורכב מעצורים בלבד כאשר הם ניגשים לנתח את השורש המשתמשים גם בתנועות בסימן השורש. על-פי המסורת שהתפתחה בבלשנות הערבית בימי הביניים מקובל להשתמש בשורש פ-ע-ל כדגם לכל השורשים בני שלושה עיצורים. לפיכך מכנים את האות הראשונה בשורש פ' הפועל (פה"פ), את האות השנייה ע' הפועל (עה"פ) ואת האות השלישית ל' הפועל (לה"פ). כיוון שהוא קיים בכל השפות השמיות וכיוון שהעיצורים שבו כמעט שאינם עוברים תהליכים פונולוגיים בשפות השונות

ולפעמים ארבע אותיות שורש (שורשים בני ארבעה עיצורים מכונים "שורשים מרובעים) בבנינים פֻעַל-פְעַל-פֻעַל-הִתְפַעֵל-הִתְפַעֵל למשל :

הִתְקַלְקַל

צִמְצַם מהשרש צ.מ.צ.ם

מהשרש ק.ל.ק.ל

אפשר למצוא גם שורשים מועטים בני חמישה עיצורים או יותר, רובם נגזרו ממילים שאולות, למשל: המילה "טִלְגֵּרַף" (מהשורש ט-ל-ג-ר-ף)⁽³³⁾.

הגישות של מבנה (רכיבי) השורש:

המילים בעברית (ובמיוחד הפועל) מיוצגים בלקסיקון כצרוף מורפולוגי (ולא דווקא סימנטי) של שורש ודגם, במשך למעלה מאלף שנים מדקדקי

העברית התיחסו באופנים שונים למבנה השורש, הגישות המרכזיות למבנה שורש הן (34)

1- הגישה הרבגונית: בתום האלף הראשון לספירה נקטו מדקדקי העברית גישה רבגונית שלפיה השורש בעברית מקראית מורכב מאותיות-העיצורים המופיעות באופן עקבי לאורך הנטייה, בכתיבהם של מנחם בן סרוק ודונש בן לברט למשל הם סברו כי הקשר האותוגראפי בין הפעלים "הבין" ל"בנה" מעיד על קשר מורפולוגי, דהיינו צרוף האותיות (ב,נ)(בונה) שורש משותף (ב"נ) , על פי ניתוחם לשורשים היציבים האלה נוספים עיצורים "משרתים" בחלק מההטיות (35) גישה זו חילקה השורש לשנים:

א- השורשים השלישיים: גישה זו תפסה שיטתו של ר' יהודה חיוג' צמחה למני מעל אלף שנים, כדברי חיוג' "אין פועל מכל הפעלים נבנה על פחות משלוש אותיות" (36)

ב- השורשים העלולים: המתרחשים שינויים בעיצוריים מסוימים בתנאים מפורשים על פי חיוג' השורשים העלולים כוללים איבר, אשר מתחלף בין מימושו העיצורי הצפוי, לבין מימוש אחר תמורתו .
איך מזהים שורש או בניין של מילה:

השורשים בעברית ברובם מורכבים משלוש אותיות , אך לעיתים מארבע אותיות . למשל במילה "מכתב" השורש מורכב משלוש אותיות ואילו במילה "אתחול" השורש מורכב מארבע אותיות .

נתחיל בהבנת הפעלים .

מהו בעצם פועל :

פועל הוא מילה המציינת פעולה כל שהיא ויש לה נטייה בזמנים ; כלומר עבר ,הווה,עתיד וציווי . לדוגמה, כתב , כותב יכתוב ,כתוב .

הוא עכשיו : כותב

הוא מחר : יכתוב

אתה בבקשה : כתוב .(צורת הציווי לנוכח)

השורש הוא שלושת האותיות החוזרות על עצמן בכל המצבים של הוא אתמול , הוא עכשיו,הוא מחר ואתה בבקשה : כ.ת.ב. כלומר כל המילים הן בזכר יחיד וההתחלה של הנטייה בזמנים היא תמיד בזכר יחיד עבר נסתר (הוא אתמול) .⁽³⁷⁾

מהו הבניין :

בניין הוא תבנית שאנחנו יוצקים לתוכה את השורש . ואת הבניין מסמלות שלוש האותיות: פ.ע.ל ונזהה את הבניין על פי צורת הזכר יחיד בעבר . (הוא אתמול)

מערכת הבניינים מורכבת משלושה בניינים פעילים , המציינים את הפעולה מצד עושה הפעולה , ושלושה בניינים סבילים המציינים את הפעולה מצד מקבל הפעולה , זה שהפעולה חלה עליו .

פעל - נפעל (כתב - נכתב)

הפעיל - הופעל (הכתיב -הוכתב)

פיעל - פועל (סיפר - סופר)

הבניין השביעי הוא התפעל (התכתב , התלבש)

התפעל הוא בניין המציין פעולה רפלקסיבית , פעולה שבה עושה הפעולה הוא גם מקבל הפעולה , לדוגמה : התלבש , התרחץ . הוא בניין המציין

פעולה הדדית , לדוגמה : התכתב , כלומר כתב מכתב וקיבל מכתב ממישהו אחר . (38)

איך מזהים שורש ומשקל של מילה :

שם מציין דבר כל שהוא , או תאור של דבר כל שהוא ואין לו נטייה בזמנים . ספר היה תמיד ספר ספר לא יוגדר בזמן כלומר בעבר,הווה , עתיד, ציווי .

אבל הוא כן יכול להיות מוגדר בשל מי הוא . מי מחזיק בספר , למי הוא שייך .

הספר שלי , הספר שלו , ספר שלה ... וכו' . אפשר גם לקצר : ספרי , ספרה , ספרו וכו' .ואיפה החבר של השם ספר במערכת הפועל : בניים פעל : ספר . בניין פיעל : סיפר , בניין התפעל : הסתפר ...

החבר של "תספורת" במערכת הפעלים הוא : "הסתפר"

החבר של סיפור או ספר במערכת הפעלים או הבניינים הוא : " סיפר "

החבר של "מספר " במערכת הבניינים הוא ספר בבניין פעל

אם זיהינו את השורש , אנחנו יכולים לזהות אם את המוספיות של השם : "מספר " התחילית ממ +חיריק חסר)

נעתיק את הניקוד ואת התבנית : מ +חיריק + ס + פ + ר . במקום אותיות השורש נציב עכשיו את האותיות : ק. ט. ל.

התבנית היא : מקטל . בתבנית הזאת נמצא הרבה מאוד שמות , כגון מברק,מדגם,מבדק,מרקם ועוד.(39)

המקורות והערות

- (1) Gesenius (1910), **Gesenius Hebrew Grammar**, 3rd edition, Oxford, (p221). William (2) Gesenius (1979) **A Hebrew and English Lexicon of the old testament –an appendix containing the biblical Aramic**, translate –p1057) by: Edward Robinson: Clarendon press –Oxford
- (3) פרדיננד דה סוסיר, **קורס בבלשנות כללית**. מצרפתית: אבנר להב (על פי המהדורה של שארל באיי ואלבר סשהיי, (1916). הוצאת רסלינג, תל אביב 2005.
- (4) שורצולד א', סוקולוף מ' (תשנ"ב-1982) **מילון למונחי בלשנות ודקדוק** –אבן יהודה – ד' רכס ע'196),
- (5) أ. ولفنسון (1980) **تاريخ اللغات السامية**, بيروت, دار القلم – ص 14)
- (6) בלאו ל' (תשד"ל) **תורת ההגה והצורות** – הוצאת הקיבוץ המאוחד – תל אביב – עמ' 13).
- (7) David Crystal – (1985) **What is linguistics**, U.S.A) p419
- (8) هارتمان وستورك (2010) – **معجم اللغة واللسانيات** – ترجمة د. توفيق عزيز عبد، مروان محمد حسن واوس عادل عبد الوهاب – دار المأمون للترجمة والنشر – بغداد – ص 475).
- (9) אפרת מ' (2000) – **עיונים בהגדרת השורש העברי** – בלשנות העברית – 46 – עמ' 5).
- (10) אברהם אבן-שושן (רוזנשטיין) (1981) – **המילון החדש** – ע' 2798.
- * יש לזכור שישנה ספר מפורסם בשם (ספר השורשים) שהוא השם של ספרו של יונה אבן ג'נאה המכיל את אוצר השורשים של המילה במקרא, אברהם אבן-שושן (רוזנשטיין) (1983) – **המילון החדש** – שם ע' 2798
- אותו שם היה לספרו של רד"ק (רבי דוד דוד בן יוסף קמחי (רד"ק) (1160 – 1235) היה ראשון, מגדולי פרשני המקרא והדקדקנים של השפה העברית. הספר הזה הוא חלק מספרו (ספר המכלול) חלק ראשון "ספר הדקדוק" וחלק השני "ספר השורשים" (כתב יד קניקוט | דפוס דניאל בומבירגי, וינציאה (ונציה), ש"ה
- he.wikipedia.org/wiki
- Zip.G.K (1995) – **Human Behavior and principle of Least Effort** – (11) New York – Heffner publishing company – p28

(12) Ephrat .M(1997) **The psycholinguistic of the root in modern**

Hebrew-Floia linguistic-XXXI-(1-2) p87.

* ההגדרה: ענין סימנטי, פילוסופי ולוגי עוררה בקרב היוונים למן המאה השמינית לפני הספירה.

(Meluck.I.A (1982) **Towards A language of linguistic**-Munchen-

- Wilhem Fink verlag p124

(13) Belnap.N(1993) **On rigorous definitions philosophical studies**-vol

(12pp) 10-146

(14) שורצולד (תשנ"ב) שם ע'196

(15) בן יהודה א' (1959) **מילון הלשון העברית הישנה והחדשה**-רמת גן-חברה הבינלאומית להוצאה לאור-ע'744).

(16) מגיד ח' (תשמ"ד-ב) **מושגי יסוד-פרק הפועל-תל אביב-בית דביר- הוצאת קרני ע'97**.

(17) גורדן ש"ל (תרע"ח)-**הלשון-וורשה** בדיפוס האחים לוין-עפשטיין-כרך2 ע'43).

(18) (ארנון ע'1973) **דקדוק הפה והאוזן-תל אביב-ברונפמן-ע'56**.

(19) (רוזן ח' (תשט"ז)-**העברית שלנו-תל אביב- עם עובד-ע'199**).

(20) ניר ר' (תשל"ט)-**מושגים בבלשנות שימושית-ירושלים-משרד החינוך והתרבות, המחלקה לחינוך מבוגרים, ע'15**.

(21) הר זהב צ' (תשי"ב) **דקדוק הלשון העברית-כרך שלישי-תורת המילה-חלק ראשון-תל אביב- מחברות לספרות-ע'6**.

(22) (בן חיים ז' (תשנ"א)-**לענין מונחי הדקדוק-נטע וצורן-לשוננו-נה-ע'327**).

(23) Goldenberg, Gidone-Shlomo Raz (1994) **"principles of Semitic word-structure"** in Gideon Goldenberg -Shlomo Raz (eds) **Semitic and Cushitic studies**. wisebaden-p29.

(24) (שטינברערג י' (תרע"ח)-**מערכי לשון עבר-ווילנא-בדיפוס והוצאת האלמנט והאחים ראם-ע'20**).

(٢٥) McCarthy, John J. (١٩٨١). "A Prosodic Theory of Non-concatenative Morphology", Linguistic Inquiry p:٣٨١

(٢٦) Junger Judith (١٩٨٧) **predicate formation in the verb system of modern Hebrew**—Dordrecht—Foris—p١١

ראה עוד: ברקלי ש' (1980) **לוח הפעלים השלם**—ירושלים—ראובן מס—עמ'12).

(27) Glinert .Lewis (١٩٨٩)—**The Grammar of modern Hebrew—New**)
York—Cambridge university press—p٥٦٣).

(28) د. ربحي كمال (١٩٨٢) **دروس في اللغة العبرية** , بيروت , عالم الكتب ص ٢٥٥ .

(29) אפרת, (תש"ס) **עיונים בהגדרת השורש העברי**, בלשנות עברית 46—עמ'14.

(30) Goldenberg, Gidone—Shlomo Raz (١٩٩٤) "**principles of Semitic word-structure**" opcit - p٢١ .

(31) שורצולד, רודרג (אורה)—(תש"ס)—**שורש הפועל וזיקת השם לפועל** בתוך א' שורצולד ,ש' בלום, כ' אולשטיין (עורכות)—ספר ר' ניר—מחקרים בעברית ובבלשנות שמיות—רמת־גן—עמ'426-437.

(32) ברקלי ש' (1980) **לוח הפעלים השלם**—ירושלים:ראובן מס—עמ'11).

(33) מיכל אפרת **חלקה מבנה השורש העברי לפי הגדרה שלה לשנים**: (מיכל אפרת, (תש"ס) **עיונים בהגדרת השורש העברי**, שם—עמ'14-24.

(34) שורצולד (תשל"ז)—**ייצוגים הלקסיקלי של הפעלים העלולים**—בלשנות עברית חפ"שית12—עמ'25:

(35) שורצולד (תש"ם)—**מעלילות הפועל העלול**—בלשנות שימושית—עמ'63.

(36) יהודה נוט—לונדון—ספריה לתולדות הלשון העברית—ירושלים—עמ'12.

(37) גדעון גולדנברג (תש"ם), **"על השוכן החלק והשורש העברי"**, לשוננו מ"ד, האקדמיה ללשון העברית, עמ' 14 - 16 .

(38) מיכל אפרת, (תש"ס) **עיונים בהגדרת השורש העברי**, שם, עמ'26-30.

(39) אילן גונן, (תשס"ט—2009) **מורפונולוגיה של השורש בפועל בעברית ישראלית מדוברת**, עבודת MA, אוניברסיטת תל אביב, עמ'34-42.

